

УДК 37.091.12: [005.336.2 + 005.963]:377.36:796.071.4–053.5

С. О. ТАБІНСЬКА

кандидат педагогічних наук, старший викладач
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, м. Дніпро**СИСТЕМА НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ
НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ – ВИКЛАДАЧІВ ДЮСШ**

У статті теоретично обґрунтовано концептуальні передумови створення системи науково-методичного супроводу навчальної діяльності майбутніх тренерів – викладачів ДЮСШ. Розкрито зміст термінів: “система”, “освітній процес”, “освітня діяльність”, “навчальна діяльність”, “супровід”, “науково-методичний супровід” та запропоновано конструкти: “науково-методичний супровід навчальної діяльності майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ”, “система науково-методичного супроводу навчальної діяльності майбутніх тренерів – викладачів ДЮСШ”.

Ключові слова: бакалавр, вища освіта, професійна компетентність, програмні результати навчання, фізична культура і спорт.

Нинішній рівень освіти в Україні не надає їй змоги повною мірою виконувати функцію ключового ресурсу соціально-економічного розвитку держави й підвищення добробуту громадян [7]. Так, у період складного та вже досить тривалого для пересічних українців націєтворення, що супроводжується стагнацією внутрішнього суспільного прогресу, зокрема системи надання спортивно-оздоровчих послуг, усебічне оздоровлення молодого покоління та підтримання його в здоровому стані в умовах спортивної діяльності мало б стати першочерговим завданням ДЮСШ.

Однак сьогодні робота контролюючих органів позашкільних спортивних закладів, наприклад державного управління спортом департаменту гуманітарної політики, спрямована здебільшого на організацію спортивно-масових заходів, розбудову спортивної інфраструктури та реорганізацію ДЮСШ. Причому контроль за виконанням професійних обов’язків тренерів – викладачів ДЮСШ покладено на керівників відповідних позашкільних закладів.

На жаль, відсутність достатньої фінансової державної підтримки спортивної інфраструктури є чи не єдиним фактором, що нівелює потенційні можливості формування особистості в умовах спортивної діяльності. Так, ірраціональне камуфлювання адміністрацією ДЮСШ проблем нестачі бакалаврів фізичної культури і спорту, здатних до формування певних якостей, поглядів та переконань, що базуються на соціально значущих цінностях олімпізму, перманентного оздоровлення й усебічного гармонійного розвитку молодого покоління українців, лише загострює суспільну потребу в якісному функціонуванні позашкільних спортивно-оздоровчих закладів.

Очевидно, запорукою подолання вказаних недоліків є підвищення рівня професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ в умовах професійної освіти на бакалавраті фізичної культури і спорту.

Зауважимо, що останні реформи в системі фахової підготовки здобувачів вищої освіти фізичної культури і спорту, зокрема стан імплементації Закону України “Про вищу освіту” [5], свідчать про створення державою надійної змістової парадигми осучаснення освітнього простору у відповідних вишах. Зокрема, шляхом затвердження нового переліку галузей знань і спеціальностей, ініціювання запровадження нових стандартів вищої освіти та прийняття важливих наказів щодо усунення колізій в організації освітнього процесу, створення передумов до надання академічної автономії закладам вищої освіти (ЗВО), у тому числі свободи в запровадженні навчальних дисциплін і науково-методичного забезпечення навчальної діяльності тощо.

Утім, відповідній підготовці майбутніх тренерів-викладачів на факультетах фізичної культури і спорту заважає низка суперечностей, зокрема, між:

- необхідністю осучаснення традиційного процесу формування програмних компетентностей у майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ та відсутністю системного погляду на зміст і функції науково-методичного супроводу їх навчальної діяльності;

- прагненням здобувачів ступеня вищої освіти “бакалавр” фізичної культури і спорту до професійної мобільності та браком надійних інтерактивних засобів інтенсифікації навчального навантаження в наявному інформаційно-освітньому просторі відповідних закладів вищої освіти.

Підґрунтя для вирішення названих суперечностей закладено в наукових працях відомих фахівців з теорії і методики професійної освіти (О. Ажиппо, А. Артюшенко, Є. Барбіна, Н. Волкова, С. Гончаренко, П. Джуринський, О. Дубасенюк, Є. Захаріна, І. Зязюн, Р. Клопов, А. Конох, Є. Приступа, А. Свасьєв, Л. Сущенко, О. Тимошенко та ін.) тощо. Автори розкрили особливості створення освітнього середовища закладів вищої освіти в умовах глобалізації, а також парадигмальне розмаїття перспективних концепцій і напрямів розвитку майбутніх професіоналів.

Проте система науково-методичного супроводу навчальної діяльності майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ на сьогодні ще не була предметом окремих ґрунтовних розробок, про що свідчить аналіз протоколів Ради з координації наукових досліджень НАПН України.

Отже, необхідність розв’язання сформульованих суперечностей вказує на актуальність та своєчасність постановки відповідної наукової проблеми в загальному вигляді.

Мета статті – теоретично обґрунтувати концептуальні передумови створення системи науково-методичного супроводу навчальної діяльності майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ.

Завдання дослідження: встановити ступінь розробленості проблеми науково-методичного супроводу навчальної діяльності майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ; уточнити зміст дефініцій та термінологічних конструктів, як-от: “система”, “освітній процес”, “освітня діяльність”, “навчальна діяльність”, “супровід”, “науково-методичний супровід”, “система науково-методичного супроводу навчальної діяльності майбутніх тренерів-

викладачів ДЮСШ”; проаналізувати наявні перспективні концепції й сучасні методологічні здобутки з визначеної проблеми.

Методи дослідження:

– теоретичні: загальнонаукові – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація та зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему;

– конкретно-наукові – метод ретроспективного аналізу фахової літератури – для визначення структурних елементів системи науково-методичного супроводу навчальної діяльності майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ.

Наголошуємо на тому, що дефініцію “науково-методичний супровід” введено Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. [7]. Проблема науково-методичного супроводу педагогічної діяльності вивчали С. Белаш, Б. Гадзецький, Л. Галіцина, Л. Даниленко, О. Зайченко, Л. Карамушка, Л. Лебідь, С. Литвиненко, О. Мариновська, Н. Островерхова, В. Пуцов, Т. Сорочан, К. Старченко та ін.

Проте, аналіз наукової літератури [3; 9; 13] та власний педагогічний досвід дають підстави для висновку, що цінні здобутки науково-педагогічних працівників фізкультурно-спортивних закладів вищої освіти мають розрізнений і несистемний характер в аспекті педагогіки вищої школи, зокрема організації навчальної діяльності майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту.

Враховуючи зазначене, спочатку зосередимо увагу на теоретичній базі нашого дослідження. Його фундаментальну основу становлять: теоретико-методичні розробки інтерактивного (О. Пометун, Л. Піроженко), контекстного (А. Вербицький, О. Іваницький, М. Чобітько) та проблемного (І. Лернер, А. Хуторський) методів навчання; застосування інтеграційних (Н. Долбишева, Е. Скібіцький, М. Сова), педагогічних (В. Андрущенко, Л. Даниленко, Р. Клопов, В. Нагаєв, А. Нісімчук, І. Прокопенко, І. Царенко) та інформаційних (І. Артеменко, І. Богданова, Ю. Козаков, Л. Панченко, П. Стефаненко) технологій в освіті; організаційно-методичні аспекти педагогіки підтримки та партнерства (багатосторонньої комунікації) [1].

Визначившись з відправною точкою дослідження, зосередимо зусилля на розкритті змісту таких термінологічних конструктів, як: “система”, “освітній процес”, “освітня діяльність”, “навчальна діяльність”, “супровід”, “науково-методичний супровід”, – що дасть змогу точно оперувати ними.

Враховуючи думку В. Сагатовського про те, що система – це скінченна множина функціональних елементів і відношень між ними, виокремлена із середовища відповідно до певної мети в межах визначеного часового інтервалу, та Ю. Черняка, який визначає термін “система” як відображення у свідомості суб’єкта (дослідника, спостерігача) властивостей об’єктів та їх відношень у вирішенні завдання дослідження, яких цитує А. Шевчук у своїй праці [12, с. 11], під системою в контексті нашого дослідження будемо розуміти сукупну множину взаємопов’язаних та інтег-

рованих між собою її елементів, що повинні утворити цілісне середовище з метою вирішення чітко поставлених завдань.

У Законі України “Про вищу освіту” [5] освітню діяльність визначено як діяльність закладів вищої освіти, що провадиться з метою забезпечення здобуття вищої, післядипломної освіти і задоволення інших освітніх потреб здобувачів вищої освіти та інших осіб.

Відповідно до ст. 47 Закону України “Про вищу освіту” [5], освітній процес будемо розуміти як інтелектуальну, творчу діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у закладі вищої освіти (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості.

Термін “навчальна діяльність здобувача вищої освіти” у “Словнику термінів і понять з педагогіки вищої школи” [11] визначено як діяльність щодо оволодіння узагальненими способами дії, саморозвитку спеціально поставлених викладачем навчальних завдань; спрямовану на засвоєння глибоких системних знань, відпрацювання узагальнених способів дій та їх адекватне і творче застосування в різноманітних ситуаціях. Важливим у контексті нашого дослідження є те, що від її “структурної організації, системності, глибини та міцності багато в чому залежить подальша діяльність людини, зокрема, успішність її професійної діяльності та спілкування. В студентські роки навчальна діяльність набуває власне дослідницького характеру й може бути названа навчально-пізнавальною діяльністю” [11, с. 71].

Звернемо увагу на те, що така діяльність здійснюється її суб’єктом на основі особистісного освітнього потенціалу, індивідуальних здібностей, мотивів та цілей; призводить до створення нового для суб’єкта освітнього продукту, який відповідає типу здійснюваної ним діяльності, але викликає суб’єктивні труднощі та проблеми в діяльності суб’єкта, зумовлені недостатнім володінням методами, засобами й іншими умовами, необхідними для її здійснення [11, с. 147].

У тлумачному словнику [1] поняття “супровід” подано як дію зі значенням “іти поруч”.

На думку авторів [4], сутність “науково-методичного супроводу” полягає в тому, що це – професійна педагогічна взаємодія суб’єктів освітньої діяльності, умовами якої є добровільність і партнерство; сукупність різноманітних форм, технологій, підходів, процедур, заходів, що забезпечують допомогу суб’єктам освітньої діяльності в подоланні труднощів протягом професійної діяльності. Визначальними ознаками цього процесу, на їх погляд, є особистісний і професійний розвиток педагогів, а результатом – нова якість професійної діяльності фахівців, яка виявляється в професійній компетентності.

Як функції, що може виконувати науково-методичний супровід, науковці [4; 10] називають навчальну, консультативну, психотерапевтичну, адаптаційну та коригувальну.

Водночас проаналізовані визначення не дають конкретної відповіді на запитання про те, які саме елементи повинна мати система науково-методичного супроводу навчальної діяльності майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ, яким чином повинен відбуватися відповідний процес.

Аналіз джерел [3; 5; 8] дає підстави стверджувати, що освітня діяльність у закладах вищої освіти може стати ефективнішою при запровадженні таких умов:

- організація та проведення навчального процесу за єдиними вимогами на основі сучасних досягнень педагогічної науки;
- удосконалення науково-методичного забезпечення та супроводження навчального процесу через запровадження в освітню діяльність інноваційних технологій навчання й менеджменту освіти;
- аналіз, узагальнення та обмін досвідом з питань удосконалення системи вищої освіти, зокрема шляхом встановлення зв'язків із зарубіжними навчальними закладами й організаціями;
- розробка та запровадження науково-педагогічними працівниками власних навчально-виховних програм;
- запровадження елементів дистанційного навчання з використанням сучасних комп'ютерних технологій, які стають усе більш доступними й ліквідовують низку ланок у механізмі відтворення соціального розширення (генерація онлайн-курсів, використання спеціалізованих соціальних мереж і мобільних додатків для навчання тощо);
- формування єдиного європейського освітнього простору, що дозволяє долати відмінності в якості освіти в різних не лише регіонах, а й країнах.

Отже, на нашу думку, термін “науково-методичний супровід навчальної діяльності майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ” треба розуміти як утілення в практику професійної освіти на ступені бакалаврату оригінальних концепцій, сучасних освітніх трендів, засобів, методів, прийомів психолого-педагогічної підтримки майбутніх тренерів-викладачів з метою формування в них багатокomпонентної динамічної комбінації фундаментальних та інтегровано-прикладних знань, педагогічних навичок, пролонгованого практичного досвіду професійно-педагогічної діяльності, умінь його рефлексувати, ефективних способів мислення, психологічних, фізичних, соціальних якостей і морально-етичних цінностей, а також вчасної їх корекції, що надасть змогу особі наприкінці навчання у відповідному ЗВО демонструвати достатній рівень готовності виконувати професійні обов'язки.

Під поняттям “система науково-методичного супроводу навчальної діяльності майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ” будемо розуміти сукупну множину взаємопов'язаних та інтегрованих між собою її складових (професіографічну, методичну, діяльнісну, діагностично-консультативну, коригувальну), які гнучко реагують на всі процеси, що відбуваються в Україні та світі з метою формування достатнього рівня готовності майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту виконувати професійні обов'язки.

За нашим задумом, система науково-методичного супроводу навчальної діяльності майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ включає:

- визначення суспільних вимог до тренера-викладача ДЮСШ, показників і критеріїв їх професійної компетентності та очікувань і побажань самих здобувачів вищої освіти від послуг, що надають ЗВО (професіографічна складова);

- створення науково-педагогічними працівниками ЗВО варіативних та інваріативних складових розвитку програмних компетентностей майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ, індивідуальних модульних навчальних програм, електронних посібників тощо, зорієнтованих на компетентнісний підхід в освіті та узгоджених з новим поколінням стандартів вищої освіти, освітньо-професійних програм. До того ж, наприклад, спроба створити авторську програму сприяє професійному розвитку й науково-педагогічних працівників. Адже цьому передують необхідність вивчення переліку, змісту вже існуючих програм, ознайомлення з нормативно-правовим забезпеченням освітньої діяльності, вимогами до порядку їх розроблення й експертизи тощо (методична складова);

- упровадження в освітню діяльність майбутніх тренерів-викладачів авторських програм та інших адаптованих перспективних концепцій розвитку програмних компетентностей, що публікуються у фахових джерелах. На наш погляд, це надасть змогу науково-педагогічним працівникам, враховуючи профільну направленість факультету фізичної культури і спорту та нагальні потреби здобувачів вищої освіти, розширити перелік навчальних курсів у межах варіативної частини освітньої програми. Таким чином, варіативна частина освітньої програми стане персоніфікованою в аспекті формування професійної мобільності майбутніх тренерів – викладачів ДЮСШ. Крім того, важливими в цьому елементі системи є обов'язкове надання доступу закладам вищої освіти до найпотужніших світових інформаційних ресурсів (наукометричних баз); розширення практики педагогічної підтримки майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ шляхом упровадження в їх освітню діяльність інтерактивних засобів інтенсифікації навчального навантаження (діяльнісна складова);

- наявність комбінації діагностичного інструментарію розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ, що заснований на нових підходах до її оцінювання (не ранжування, а аналіз індивідуального прогресу протягом навчання на бакалавраті) та адекватного психолого-педагогічного консультування (діагностично-консультативна складова);

- коригування змісту навчального навантаження здобувачів вищої освіти фізичної культури і спорту та засобів формування в них програмних результатів навчання відповідно до нових стандартів вищої освіти (або проекту стандарту – у разі його відсутності), освітньо-професійних програм за спеціальностями шляхом систематизації освітніх технологій та інтегровано-прикладних знань у відповідній галузі (коригувальна складова).

Висновки. Систему науково-методичного супроводу навчальної діяльності майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ необхідно привести у відповідність з європейськими стандартами, потребами розвитку національної економіки й запитами ринку праці. Така система має гнучко реагувати на всі процеси, що відбуваються в Україні та світі, з метою формування достатнього рівня готовності майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту виконувати професійні обов'язки. При цьому визначено, що функціонування системи науково-методичного супроводу навчальної діяльності майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ повинно задовольняти не лише вимоги та очікування замовників спортивних та оздоровчо-профілактичних послуг, а й самих здобувачів вищої освіти.

Встановлено, що як теоретичний базис створення системи науково-методичного супроводу навчальної діяльності майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ доцільно використовувати такі положення: інтерактивного, контекстного й проблемного методів навчання; інтеграційних, педагогічних та інформаційних технологій в освіті; педагогіки підтримки й партнерства (багатосторонньої комунікації).

Наступним етапом нашого дослідження вважаємо розробку структурно-функціональної моделі системи науково-методичного супроводу навчальної діяльності майбутніх тренерів-викладачів ДЮСШ.

Список використаної літератури

1. Богуславский М. В. Миражи педагогики поддержки. *Директор школы*. 2002. № 10. С. 28–32.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Бусел. Київ ; Ірпінь, 2003. 1440 с.
3. Карпюк Р. П. Концептуальні засади сучасної парадигми якості вищої фізкультурної освіти. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2015. Вип. 3 (2). С. 153–156.
4. Лебідь Л. І., Белаш С. В. Науково-методичний супровід упровадження у навчально-виховний процес авторських програм. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2013. № 1 (8). С. 88–90.
5. Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 7–19 квітня 2016 р.)* / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України ; за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ : ПТОО НАПН України, 2016. Т. II. 149 с.
6. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
7. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
8. Мариновська О. Науково-методичний супровід упровадження педагогічних інновацій: сутність, специфіка, орієнтири реалізації. *Рідна школа*. 2012. № 8–9. С. 28–32.
9. Сватъев А. В., Безкоровайна Л. В. Аналіз підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності у вищих навчальних закладах. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 11. С. 106–109.
10. Сорочан Т. М. Нові категорії педагогіки: науково-методичний супровід. *Шлях освіти*. 2002. № 3. С. 15–19.

11. Словник термінів і понять з педагогіки вищої школи: посібник / уклад. В. В. Приходько, В. В. Малий, В. Л. Галацька, М. А. Мироненко. Дніпропетровськ, 2005. 181 с.
12. Шевчук А. В. Регіональні освітні системи: теорія, методологія, практика інноваційного розвитку. Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2014. 463 с.
13. Ярошик М. Я. Підготовка бакалаврів фізичного виховання в умовах інтеграції вищої школи України в європейський освітній простір: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Львів, 2010. 20 с.

Стаття надійшла до редакції 07.09.2017.

Табинская С. А. Система научно-методического сопровождения учебной деятельности будущих тренеров-преподавателей ДЮСШ

В статье теоретически обоснованы концептуальные предпосылки создания системы научно-методического сопровождения учебной деятельности будущих тренеров-преподавателей ДЮСШ. Раскрыто содержание терминов: “система”, “образовательный процесс”, “образовательная деятельность”, “учебная деятельность”, “сопровождение”, “научно-методическое сопровождение” и предложены конструкты: “научно-методическое сопровождение учебной деятельности будущих тренеров-преподавателей ДЮСШ”, “система научно-методического сопровождения учебной деятельности будущих тренеров-преподавателей ДЮСШ”.

Ключевые слова: *бакалавр, высшее образование, профессиональная компетентность, программные результаты обучения, физическая культура и спорт.*

Tabinska S. The System of Scientific and Methodological Support for the Training Activities of Future Trainers-Teachers of the Youth Sports School

In the article the problem of scientific and methodological support for the training activities of future trainers-teachers of the youth sports school is investigated. Priority directions for the development of the higher education system are defined. Conceptual prerequisites for the creation of a system of scientific and methodological support for the training activities of future trainers-teachers of the youth sports school are theoretically grounded.

The content of the terms and constructs “system”, “educational process”, “educational activity”, “training activities”, “support”, “scientific and methodological support”, “scientific and methodological support for the training activities of future trainers-teachers of the youth sports school”, “system of scientific and methodological support for the training activities of future trainers-teachers of the youth sports school” was disclosed and proposed.

Interconnected and integrated components of the system of scientific and methodological support for the training activities of future trainers-teachers of the youth sports school (professional, methodical, activity-oriented, diagnostic-consultative, corrective) were singled out.

It has been determined that functioning of the system of scientific and methodological support for the training activities of future trainers-teachers of the youth sports school should satisfy not only the requirements and expectations of customers of sports and health-preventive services, but also the applicants of higher education. It has been established that such a system should respond flexibly to all processes taking place in Ukraine and the world in order to create a sufficient level of readiness for future bachelors of physical culture and sports to perform professional duties.

It is established that as a theoretical basis the creation of a system of scientific and methodological support for the training activities of future trainers-teachers of the youth sports school is advisable to use such provisions as: interactive, contextual and problem-based teaching methods; integration, pedagogical and information technologies in education; pedagogy of support and partnership (multilateral communication).

Key words: *bachelor, higher education, professional competence, program results of training, physical culture and sport.*